

T Á R H Á Z.

Egyház és iskola.

** (Buda-pesti templomépítési bizottmány) ezim alatt egyesült azon két bizottmány, melyeknek egyike a pesti lipótvárosi templom építésére, — másika a budai Mátyás-templom újra diszítésére alakult és ügyelt fel. A bizottmány célja: pénzt gyűjteni, mely egy harmadában a budai, — két harmadában a pesti egyházakra legyen fordítandó. E bizottmány elnöke Budán az egyházi részről Dániel J. cz. püspök, világi részről pedig b. August A. — Pesten pedig egyházi részről Sujánszky A. józsefvárosi plebános, világi részről Medecz J. — A bizottmány üléseit Budán és Pesten váltva fogja tartani.

** (A m. kir. egyetemnél.) dr. Kautz Gyula, eddig itt magántanár, rendes tanárrá lön kinevezve.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

↑ (A pesti börzére) az engedély, hir szerint, legfelső helyről Pestváros hatóságához már leérkezett.

↑ (Gazdánk érdekében) tudatja a „Jószág és hazai termények országos adásvevési ügynöksége,“ miszerint 4000 darab birka, nyári legeltetés és téli tartásra, Veszprém megyében méltányos föltételek mellett helyet talál. A föltételekről az intézetnél, — országut 4. sz. alatt, — bővebb tudomás szerezhető.

↑ (A Marczal szabályozása végett) Pápan gyűlést tartottak, s a kormányhoz kérvényt nyújtottak be, melyben bizonyos összeggel a költségek fedezéséhez járulását, — az országos alaphól törlesztés mellett 10 évre kölcsön adását, — a közmunka-erőnek két éven át a szabályozási munkálatokra átengedését, — s bizonyos ideig adómentesség kieszközlését kéri. A győrmegyei birtokok pedig óvást terjesztettek elő, hogy előbb a Rábát, s ezt megelőzőleg a Dunát szabályozzák, különben kárt szenvednek. — Ennek daczára, a „Gy. K.“ szerint, a szabályozási munkálatok aug. 10-én megkezdődnek.

↑ (Selyemtenyésztés Szegeden.) Uj-Szeged és az ottani vasutállomás között eddig használatlanul hevert 29 holdnyi tért, a „Sz. H.“ szerint, egy vállalkozó eperfákkal szándékozik beültetni, ha azt a város e célra neki átengedi. A vállalkozó évenként 16 lat selyemhernyótojást ígér kiosztás végett a város rendelkezése alá bocsátani, s a tenyésztőket eperfa-levéllel s szükséges utasításokkal is ellátja. Az eperfa-iskolát árokkal s eperfa-sövényvel véteki körül, s 20 év mulva visszaadja a városnak. E terv a város részéről a helytartó-tanácsnak van fölterjesztve.

Közintézetek, egyletek.

** (A magyar tudományos Akademia) bölcsészeti, törv. és történettudományi osztályának e hó 20-án tartott ülésében Ráth Károly följelentette értekezését a „magyarországi török höldöltségek“ ről, különös érdekléssel adván elő az akkori török zsarolás elől való bújdosás módját. — Utána Peregriny Elektartott érdekes előadást az „angol nevelés“ ről. Különösen a német nevelési rendszerrel hasonlítja össze az angolt, s úgy találja, hogy amaz a sok és alapos tudás szerzésére helyezi a fölsúlyt: míg az angol mindenekelőtt embert, s szabadságszerető férfit akar nevelni. — Végül Rómer Flóris mutatta be ifj. Kubinyi Ferencnek a „Zólyomgyepei építészeti régiségekről“ nagy avatottsággal írt értekezését. — Ezután a titoknok olvasta föl a helytartó-tanácsnak azon leiratát, melyben az Akademiát fölszólítja, hogy javasoljon alkalmas egyéneket, s utasítást dolgozzon ki, a Magyarországon található régiségek megőrzése végett országszerte kinevezendő gondnokok számára. Végül a titoknok jelenté, hogy az arch. bizottság, a visszalépett Ipolyi Arnold helyére Rómer Flórist választotta meg.

** (A m. képzőművészeti társulat) igazgatóválasztmányának e hó 9-én tartott ülésében hirdették ki a közgyűlésen beadott szavazatok eredményét, melyek nyomán választmányi tagokká lönnek: Arányi Lajos, Orlay Sámuel, Than Mór, Feszli Frigyes, Barabás Miklós, gróf Festetics Béla, Izsó Miklós, Heckenast Gusztáv, Marasztoui József, Ebner Ede, Grimm Rezső, Harsányi Pál, Jankó János, Székely Bertalan, Rosty Pál, Molnár József, Simonyi Antal, Nagy Iván, Frey Lajos, gróf Keglevits Béla, Ujházy Ferencz, Pecz

Henrik, Liptay Kornél, Kendefy Árpád, Csillagi Lajos, Erd Károly, Jármay Gusztáv, Dux Zsigmond, Lakner János, Ligeti Antal, Elnök gróf Andrassy Gyula, alelnök Almásy Pál, titkár Teleny Károly, pénztárnok Pietsch Gyula, ellenőr Nádossy György, szerkesztő Maszák Hugó, ügyvéd Perlaky Kálmán. A műcsarnok felügyelőjeül Klimkovics Ferenczet választották meg; s egyzsersmind elhatározták, hogy a tehetséges fiatal művészek a műcsarnok látogatására szabad bemeneti jegyet kapjanak.

** (A nyitrai takarékpénztárt) e hó 15-kén nagy ünnepélyvel megnyitották.

** (A kolozsvári polgári kaszinó) Willmers Rudolfot tiszteletbeli tagjául választotta, viszonzásul azon előzékenységgért, hogy a svéd zongoraművész, egy magyar népdal felett irt sikerült változatait a kaszinónak ajánlá

Balesetek, elemi csapások.

** (A marhavész.) Jánosiban, Rimaszombat mellett, a hozzánk érkezett tudósítás szerint ismét kiütött. Már örülni kezdtünk e vész teljes megszűnésének, mert a legújabb hivatalos adatok nagyon megnyugtatók voltak. Ezek szerint huszonegy megyében a marhavész egészen megszűnt, s az egész országban csak 96 darab marha sinlik e vészben. Egészben véve, a marhavész kitörése óta 412 helységben 239,365 darab marhalétszámból 61,847 betegedett meg, mikből 21,408 darab kigyógyult, 38,238 darab elhullt, 2105 db. lebunkoztatott, 96 db. pedig további orvosi felügyelet alatt maradt. Ezek nyomán az összes marhavészesség 40,343 darabot tesz. A marhavész egészen megszűnt 400 helységben, s most csak 12 helységre szorítkozik.

Mi ujság?

** (A Kazinczi-alapítványról.) A széphalmi dicsőcsarnok közlése alkalmával megemlítettük azon czélszerű intézkedéseket, melyeket különösen a széphalmi birtok körül tett az ügyet vezető bizottmány. Most hivatalos kütöböl e bizottmány eljárásáról kimerítő ismertetés látván napvilágot, a már közlötöken kívül följegyezzük még a következő adatokat. Az egész alapítvány 49,557 ft. 56 krból áll. Az ügy kezelésére gr. Dessewffy Emil, b. Eötvös József, Deák Ferencz, Ürményi József, b. Kemény Zsigmond, Kazinczy Gábor lönnek fölkérve, s e központi bizottmány, különösen a széphalmi birtok rendezése tárgyában, szükségesnek tartotta Zemplén megyében a helyszínen lakó honfiak közül: b. Sennyey Pál, Komáromy József, Évva András, Sogh Antal, gr. Károlyi Ede, Erdélyi János és Bódogh Károly urakat hivni fel arra, hogy albizottmánynya alakulva, az alapítvány érdekeit ott helyben képviseljék, s a kellő intézkedések tervezetét készítsék el. Ezeknek hazafias közreműködése mellett jöttek létre azon czélszerű újítások Széphalmon, melyeket már elősoroltunk. Az alapítványhoz váltott jószágon fekvő terhek mind ki vannak méltányosan egyenlítve. A jószág évi 1300 ftért van bérbe adva. — A dicsőültnek unokái közül eddigél Kazinczy Bálint négy kiskoru gyermekére 800 ft., Kazinczy Thália, férj. Hrabovszkiné három gyermekére pedig 600 ft., s így az unokák nevelésére összesen 1400 ft. fordítottatott évenként. — Kazinczy F. születése helyén, Érsemlyénben felállíttatni rendelt gránit emlék, Gerenday műhelyében készült, s a község kérésére, ennek nyílt terén, az egyház mellett állíttatott fel. A viszonyok gátolák, hogy az emlék felállítása ünnepélyvel legyen összekötve. Ez emlék, a szállítás költségeivel együtt, összesen 677 ft. 28 krba került. — Az alapítvány céljaira tett költségek után — miknek folytán Széphalom megszerezve s gazdasági épületekkel ellátva, évenként 1300 ft. haszonbért hoz — van a Kazinczy-alapnak még 17,600 ftja biztos jelzálagra elhelyezve, s 6460 ftja, mely a pesti takarékpénztárban kamatoz. Hátra vannak még az Ybl-féle emléképület s a kertrendezés költségei, melyek fedezése után a még valószínűleg fennmaradó 12—15,000 ft. kamatai, a haszonbérrel együtt, folytonosan a segélyre szoruló Kazinczy utódok nevelésére s gyámolítására lesznek fordíthatók. Így a kitűzött feladat sikerrel van megoldva.

** (Az inség enyhítése tárgyában) tanácskozás tartása végett, Abonyi István helytartótanácsos, e hó 16-án Szegedet látogatta meg.

** (A rendelkezés alatt levő hivatalnokok száma) az osztrák birodalomban még 1800. Ebből

a nagyobb rész azelőtt Magyar- és Erdélyországban volt alkalmazva az igazságszolgáltatási és kezelési szaknál. Egy bécsi lap 4000-re teszi azon rendelkezés alá jutott, azelőtt Magyarországon alkalmazott hivatalnokok számát, kik a helyett, hogy az osztrák tartományokban hivatalt vállaltak volna, inkább végkép visszaléptek a szolgálatról.

** (A szük idők jellemzésére) a „Sz. H.“ következő különös esetet hoz föl. Szegeden egy gazda nem tudván két lovát eltartani, sem pedig eladni, hogy éhen ne veszszenek, kikötötte azokat az utczára a sövényhez azon hitben, hogy majd csak akad gazdájok. De nagy volt csodálkozása, midőn másnap reggel lovai mellé kötve másik kettőt talált, melyek az övéinél még sokkal roszabb állapotban voltak.

— (Uj szavak gyártása.) Némely embert még mindig nagyon bántanak az idegen hangzású szavak nyelvünkben, s ezek mindent elkövetnek, hogy ama szavakat minden erőszakkal kiküszöböljék. Nem gondolják meg ezen jó urak, hogy itt erőszaknak nincs helye, hogy művelt nyelv, idegen szavak tarkasága nélkül nem létezik, s hogy ezen szavak nagyrésze nálunk már annyira akklimatizálódott, megmagyarosodott, hogy bátran nevezhetjük meghódított sajátunknak. Többször szólottunk ezen ok nélküli buzgalom ellen. Most ismét egy ily esetről van alkalmunk megemlékezni. Egy vidéki t. ügyfelünk azon hálátlan munkába kapott, hogy ismét egy csomó idegen származású szót magyarisson. A jegyzéket azon óhajással közli velünk, hogy a szavak terjesztésén mi is közreműködünk. Az utóbbit nem ígérhetjük, mert az uj szavak egy részét szükségtelemnek, másrészt szerencsétlenségnek tartjuk, de azért a jegyzéket itt közöljük kuriozumképen, hogy többen is itéletet mondhasanak felette. Az indítványozott uj szavak ezek:

Akademia — tanmüde; — kollegium — tangyüde; ekklezsia — vallda; templom — imárda; presbyterium — népkorda; superintendia — hitügylde; rector — intész; curator — gondász; protestans — hitóvár (!); senior — óbbász (!); presbyter — népkórász; superintendens — hitfelügyelő; reformatus — hitjavítonez; cantor — éneklész; togatus — hitmezér (!); orgona — ájt-zora (!); organista — ájtzorász; empyria — oktonda; empyricus — oktondász (?) stb. stb.

Elég ebből ennyi. Tessék választani! Fogadni mernénk, hogy a nagy többség inkább a régi, mint az uj szavak után fog nyulni. Valóban sajnáljuk az ily dolgokra pazarlott fáradságot és jóakaratot.

** (Névmagyarítások.) Felsőbb engedély folytán Gestenauer János dunántuli kir. ker. táblai iktató „Gesztési“-re, — Drznicsek Nándor, ugyanazon kir. ker. táblai irnok pedig „Déri“-re változtatták vezetékneveiket.

** (Látnok-leány.) Hajdu Szoboszló mellett egy koronkint delejes álomban szenvedő ifju leány nagy bámulat tárgya. Delejes álmában jövendőlet is, s bár iskolába sohasem járt, jóslatait dallamos versekben szokta mondani. Egyébiránt ha ébren van, semmit sem tud arról amit álmában beszélt. A nép azt állítja, hogy tavasz óta az időjárás mindennap olyan volt, milyenek e beteg leány előre megmondotta, s azért hisz szavainak.

** (Nevezetes rablás.) Zalavölgyéről oly rablásról tudósítanak, mely azon a környéken a közbátorságot nagyon szomorú színben tünteti elő. E hó 11-ikén este az ungi pusztán két fegyveres rabló egy kocsi letartóztatván, arra még másik négy czinkostársal együtt fölültek, s hajtottak Eger falu felé. Itt egy pandur-káplárral találkoztak, aki panduroknak vélvén őket, — mert olyan ruhába voltak öltözve, — köszönve közeledett feléjük, de ezek három lövéssel leterítették. Erre a kocsmában időző három pandur is kiugrott, s eredménytelenül lövöldözött a rablók után, akik a falu tulsó végén a falu népe előtt kényelmes tanácsot tartva elhatározták, hogy Szabarba mennek át. Itt alkonyatkor Polgár János plebánost rohanták meg, aki tusaközben közölök kettőt le is terített, de megkötözve, s kinezva 160 ftnyi pénzt kiadni volt kénytelen. A rablók égő zsarátnokot akartak hasára tenni, ha mindent elő nem ad. Azután másfél órai motozás után 18 ezüst evő-, és 6 kávéskanalat, 4 tallért, 16 ftot huszásokban, egy arany órát s a templom pénztárából 30 ftot kikutatva, a közeli kocsmába mentek; itt lemosván magukról a vért, az erdő szélén eltűntek. Hivatalos vizgálatból kitűnt, hogy az egész rab-